

Т. А. ФЕДАРЭНКА, У. А. ШЫНКАРЭНКА

**НАГЛЯДНА-МЕТАДЫЧНЫЯ
МАТЭРЫЯЛЫ**

ПА МАСТАЦКАЙ ПРАЦЫ

**Ў ПАЧАТКОВЫХ КЛАСАХ ШКОЛ
ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ З НЕДАХОПАМІ
РАЗУМОВАГА І ФІЗІЧНАГА РАЗВІЦЦЯ**

МІНСК
1994

Рэцэнзенты:

Серадзінская В.Х., метадыст Інстытута павышэння кваліфікацыі і перападрыхтоўкі кіруючых работнікаў і спецыялістаў адукацыі

Шайхуліна Р.Ш., настаўнік пачатковых класаў школы інтэрната № 10 г. Мінска

Федарэнка Т. А., Шынкарэнка У. А.

Наглядна-метадычныя матэрыялы па мастацкай працы ў пачатковых класах школ для дзяцей з недахопамі разумовага і фізічнага развіцця. — Мн.: НМЦэнтр, 1994. — 56 с.

Наглядна-метадычныя матэрыялы па мастацкай працы адрасуюцца настаўнікам і выхавацелям пачатковых класаў школ для дзяцей з недахопамі разумовага і фізічнага развіцця, аднак могуць выкарыстоўвацца і педагогамі масавых школ. Асноўнай асаблівасцю матэрыялаў з'яўляецца іх ілюстратыўны характар. Кожны аб'ект выкарыстання прыведзены у наглядна-метадычных матэрыялах відарысаў розных вырабаў, да кожнага з раздзелаў матэрыялаў распрацаваны кароткія рэкамендацыі.

ПАПЯРОВАЯ ПЛАСТЫКА

Апошнім часам значнае распаўсюджванне ў школах атрымала скульптура малых форм з паперы (папяровая пластыка): мадэліраванне і мастацкае афармленне фігурак людзей, жывёл і іншых аб'ёмных вырабаў на аснове выкарыстання геаметрычных цел. Некаторыя вырабы, якія мы рэкамендуем на першыя заняткі па папяровай пластыцы, паказаны на малюнках 72—76. Выкрайкі вырабаў прыведзены ў маштабе 1:2. Пункцірныя лініі на іх абазначаюць месцы згібаў, а заштрыхаваныя часткі — месцы намазвання клеём.

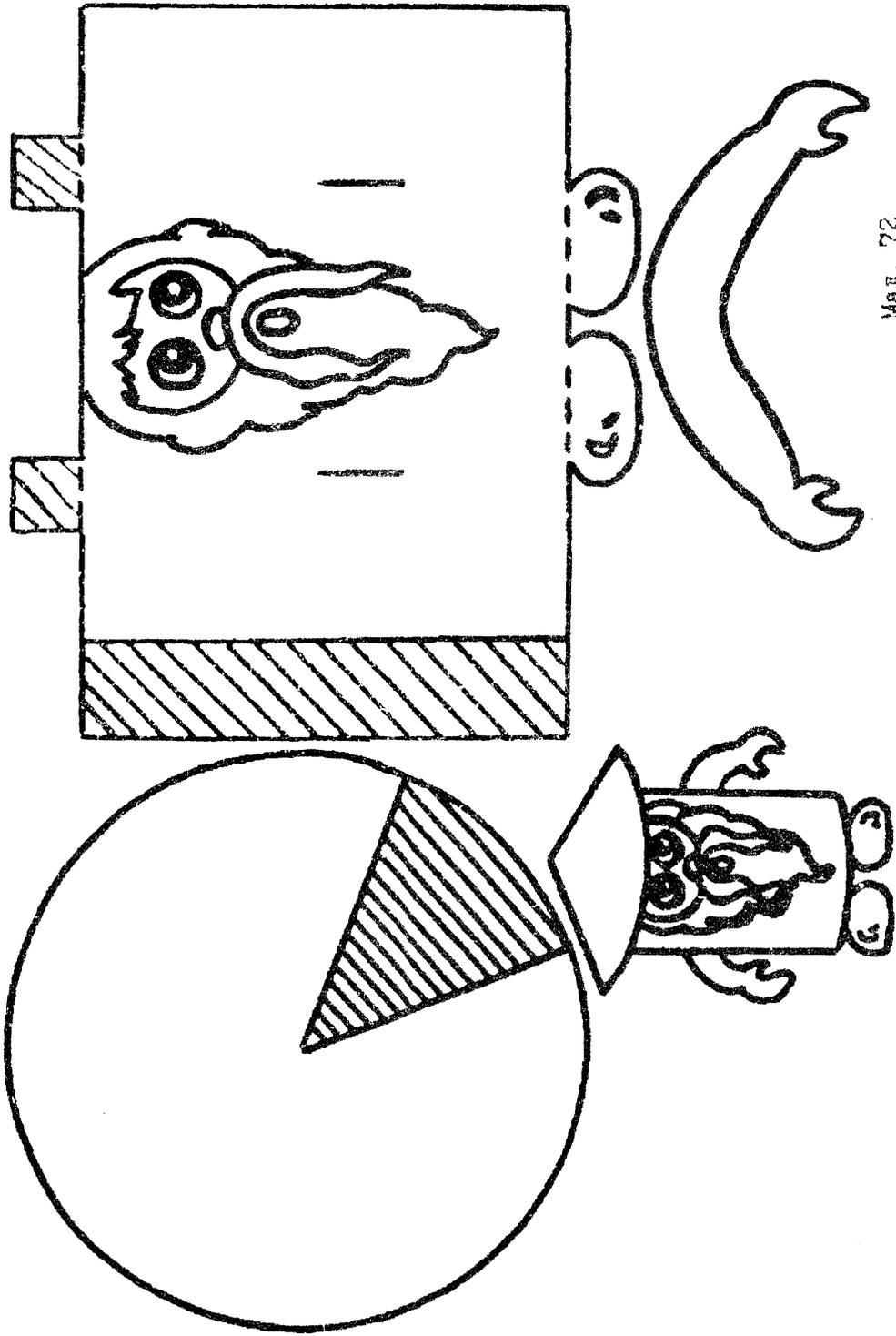
Гэтыя малюнкi ілюструюць вырабы, якія адносяцца да розных праграмных тэм: "Мадэліраванне на аснове цыліндра", "Мадэліраванне на аснове конуса", "Мадэліраванне на аснове цыліндра і конуса". Не цяжка ўбачыць, што на занятках папяровай пластыкай складанасць вырабаў залежыць не столькі ад тэмы праграмы, з якой яны суадносяцца, колькі ад асаблівасцей выкрайкі: колькасці дэталей, іх контуру і спосабу злучэння.

Найбольшыя праблемы ў дзяцей звычайна ўзнікаюць не ў засваенні аперацый і прыёмаў працы, спецыфічных для папяровай пластыкі, а пры выкананні разметкі з дапамогай кантрольна-вымяральных інструментаў. Методыка фарміравання адпаведных навыкаў на занятках па мастацкай працы такая ж, як і на ўроках тэхнічнай працы.

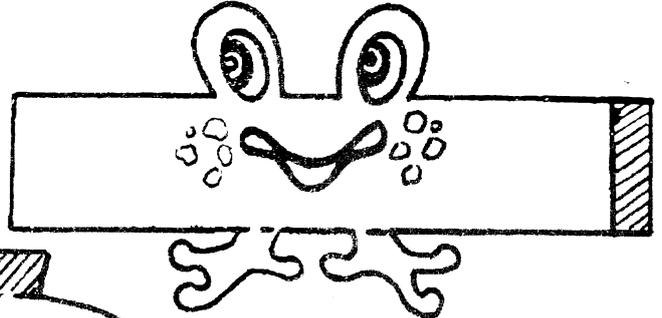
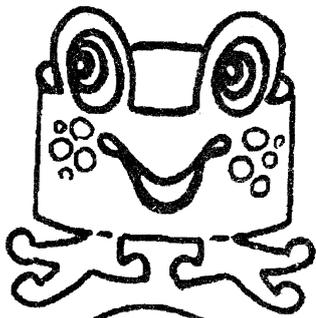
У агульных рысах тэхналогія выканання папяровай пластыкі нескладаная: разметка дэталей, іх выразанне, наклеіванне аплікатыўных дэталей або замалёўка адпаведных відарысаў, склейванне дэталей выкрайкі. Напрыклад, каб зрабіць кошык (мал. 76), спачатку неабходна размеціць і выказаць асноўныя дэталі (дно, ручку, сценкі), на сценкі нанесці малюнак або папярэдне падрыхтаваныя аплікатыўныя дэталі, потым склеіць дно са сценкамі і прыклеіць ручку. Далей можна аформіць кошык кветкамі.

У некаторых выпадках на выкрайцы загадзя мэтазгодна зрабіць проразі або абазначыць месцы наклеівання дэталей. Так, на малюнку 72 на выкрайцы тулава лесавіка паказаны проразі для рук.

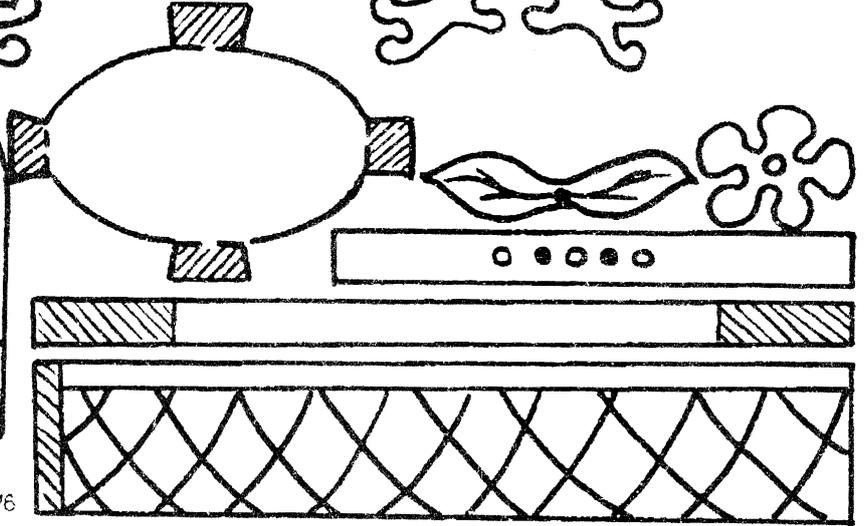
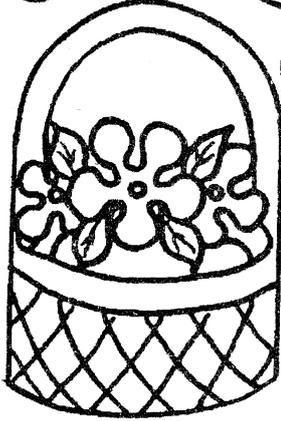
На занятках па папяровай пластыцы магчыма выкарыстанне калпачкоў і флаконаў з-пад лакаў, дэзадарантаў і інш. посуду, якія аклейваюцца паперай. Для аздаблення вырабаў выкарыстоўваюцца фальга, вата.

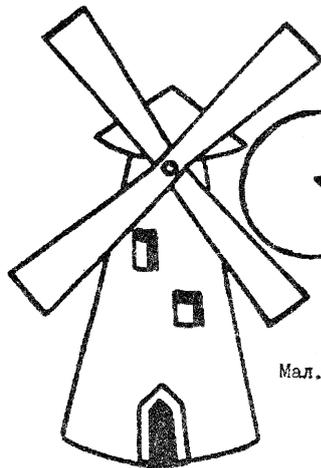
MAR. 72

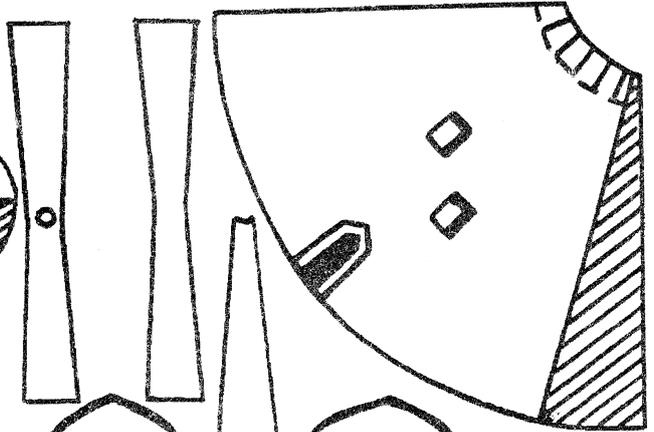
Мал. 75

Мал. 76

Мал. 73

Мал. 74

АГУЛЬНЫЯ МЕТАДЫЧНЫЯ РЭКАМЕНДАЦЫІ

Змест і арганізацыя ўрокаў па мастацкай працы могуць быць розныя ў залежнасці ад тыпу школы, варыянта вучэбных планаў, праграмы працоўнага навучання і іншага. Усё гэта адбываецца на аб'ёме заняткаў, спалучэнні ўрокаў з пазакласнай работай. Тым не менш ёсць некаторыя агульныя патрабаванні.

У пачатковых класах важна выкарыстоўваць разнастайныя віды работ, што садзейнічае не толькі набыццю вучнямі больш шырокага кола ведаў, рухальных працоўных навыкаў, але і агульнапрацоўных уменняў (арыентавацца ў заданні, планаваць і кантраляваць яго выкананне і інш.). Важна дабівацца і таго, каб дзеці разам з праграмнымі звесткамі, аперацыямі і прыёмамі выканання аплікацый, вышыўкі, графікі і іншых работ авалодвалі б і ўменнямі надаваць сваім вырабам эстэтычны знешні выгляд.

Неабходны мастацкі ўзровень вырабаў у многім забяспечваецца кампазіцыйнай відарыса, яго спалучэннем з фонам, размяшчэннем вырабу ў рамцы, выкананнем акантоўкі. У якасці характэрнага прыкладу разгледзім магчымасці выкарыстання фону і кампазіцыі на занятках па аплікацыі з розных матэрыялаў, лісця, паперы.

Спачатку фонам для аплікацыі можа служыць каляровая папера. У далейшым фон выконваецца на тоўстай паперы гуашавымі або акварэльнымі фарбамі. Пры гэтым можна выкарыстаць як адзін колер, мяняючы яго насычанасць (пераход ад цёмнага да светлага), так і некалькі колераў, уліваючы адзін у другі.

Лёгка атрымаць фон, працуючы акварэллю "па мокраму": ліст паперы намочваецца вадой, умацоўваецца ў нахіленым становішчы і на яго наносіцца розныя па колеру мазкі ў пэўным кірунку (зверху ўніз, ад аднаго вугла да супрацьлеглага і г.д.). Можна розныя па колеру мазкі наносіць у верхняй частцы ліста: акварэль расцякаецца на ўвесь ліст, мяняючы насычанасць колеру.

У асобных месцах (унізе, пасярэдзіне, у адным з вуглоў) фон павінен быць больш насычаным, тут будуць размяшчацца найбольш буйныя элементы аплікацыі. На фоне выкладаюцца яе элементы: выдзяляецца кампазіцыйны цэнтр, які дапаўняецца дробнымі дэталямі. Пры стварэнні прадметных відарысаў кампазіцыйны цэнтр набліжаецца да геаметрычнага цэнтра карціны.

У той жа час навучанне розным відам мастацкай працы павінна садзейнічаць і авалоданню вучнямі базавымі працоўнымі навыкамі. Да апошніх у малодшых класах адносяцца навыкі разметкі па трафарэтах, шаблонах і лінейцы, згінання паперы, рыцавання і згінання кардону, рэзання розных матэрыялаў для

праца пажніцамі, злучэння розных відаў матэрыялаў клеявымі структурамі, а таксама навукі лепкі, шыцця і вышывання. Таму рэкамендуецца шырока выкарыстоўваць стварэнне традыцыйных вырабаў (скрыначак, закладак, паштовак і інш.) і ўпрыгожванне іх аплікацыяй, мазаікай, выразанкай, забяспечваючы тым самым спалучэнне элементаў тэхнічнай і мастацкай працы.

Вырабы, якія выконваюцца на занятках па мастацкай працы, павінны не толькі адпавядаць патрабаванням эстэтыкі, але і быць рэалізаваны на працяглае практычнае выкарыстанне. Напрыклад, у якасці пано (графіка, аплікацыя і інш.), для задавальнення ўласных патрэб (закладкі, скрыначкі), у якасці падарунка (усе вырабы) і г.д. Разуменне прызначэння кожнага з вырабаў адна з асноўных умоў забеспячэння высокага ўзроўню матывацый дзейнасці дзяцей, што ў сваю чаргу аказвае значны ўплыў на паспяховасць заняткаў.

Апошняе ў значнай ступені будзе залежаць і ад уліку асаблівасцей кожнай з катэгорый дзяцей, дыферэнцыяцыі і індывідуалізацыі працэсу навучання. Яны ажыццяўляюцца ў залежнасці ад стану слыху, зроку, матарыкі рук, пазнавальнай дзейнасці, працоўных навыкаў і ўменняў.

Дыферэнцыяцыя аб'ёму і зместу спецыяльных і агульнаадукацыйных звестак праводзіцца з улікам пазнавальных магчымасцей вучняў. У дапаможнай школе гэтыя звесткі звычайна скарачаюцца, а ў навучанні дзяцей з нармальным інтэлектам, наадварот, могуць павялічвацца. Пры падборы вырабаў неабходна ўлічваць асаблівасці авалодання вучнямі працоўнымі ўменнямі і навыкамі. Пералік вырабаў у праграмах заўсёды падаецца прыкладны. Педагаг выбірае з іх найбольш даступныя і карэцыйна значныя для вучняў свайго класа. Асобным вучням у залежнасці ад іх індывідуальных магчымасцей на занятку аказваецца дапамога ў аналізе вырабу, планаванні работы, арганізацыі і выкананні кантрольных дзеянняў, памяншаецца ў параўнанні з іншымі дзецьмі аб'ём практычных работ.

Не менш важна абапірацца на інтарэсы дзяцей. Не толькі да пазакласных заняткаў, але і да ўрокаў неабходна падбіраць вырабы з улікам пажаданняў вучняў і іх патрэб. Рэкамендуецца заахвочваць творчую ініцыятыву і самастойнасць вучняў у розных сітуацыях выканання і прымянення мастацкіх вырабаў. Трэба мець на ўвазе, што поспехі ў мастацкай працы, якіх дасягаюць дзеці з адхіленнямі ў развіцці, з'яўляюцца моцным сродкам пераадолення імі комплексаў няўпэўненасці, непаўнацэннасці, павышэння іх сацыяльнай актыўнасці. Тым самым адбываецца сацыяльная кампенсация дэфекту, дасягаецца рэальная сацыяльная інтэграцыя.

ЗМЕСТ

Прадмова	3
Стылізаваныя прадметныя відарысы	4
Беларускі арнамент	20
Мастацкія вырабы з паперы	23
Агульныя метадычныя рэкамендацыі	54

ФЕДАРЭНКА Таіса Андрэеўна
ШЫНКАРЭНКА Уладзімір Анатольевіч

**Наглядна-метадычныя матэрыялы
на мастацкай працы ў пачатковых класах школ
для дзяцей з недахопамі разумовага і фізічнага развіцця**

Загадчык лабараторыі *В. К. Савосцікаў*.
Рэдактар *Л. Л. Мухарская*.

Здадзена ў набор 20.06.94. Падпісана ў друк 22.07.94. Фармат 60x84/16.
Папера афсетная. Афсетны друк. Умоўн. друк. арк. 3,25. Ул.-выд. арк. 3,3.
Тыраж 3 000 экз. Заказ 13. Ліцэнзія № 633.

Навукова-метадычны цэнтр вучэбнай кнігі і сродкаў навучання
Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь
220013, Мінск, вул. Б.Хмяльніцкага, 3.